

ІВАНЧУК ВІРА ЄВСТАФІЙНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри загальнотеоретичної юриспруденції*

ПРАВОВИЙ МОНІТОРИНГ АНТРОПОЛОГІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Важливим компонентом, який сприятиме досягненню ефективності та дієвості чинного законодавства, відповідності його повноти й змістовності наповнення сучасним вимогам розвитку держави та її інститутів, є проведення моніторингу антропологізації законодавчих актів України. Здійснення регулярної оцінки стану антропологізації національного законодавства сприятиме детальному осмисленню та аналізу можливих наслідків досягнення позитивних результатів у суспільстві, уникненню правових колізій та суперечностей, які періодично виникають у різних сферах суспільної діяльності. Правовий моніторинг дає змогу визначити пріоритетні напрями удосконалення вітчизняної правової системи, відстежити позитивні та негативні наслідки застосування норм законодавства у правовій практиці, встановити стійкі зв'язки між законопроектною та законодавчою діяльністю й остаточною результатом.

Нинішнє право, зазначає А. І. Ковлер, повинне шукати відповіді на виклики цивілізації у тісній співпраці з антропологами, медиками, біологами, філософами. Адже сьогодні, як ніколи, проблеми права тісно переплелися з питаннями моралі і справедливості, волі і відповідальності людини. Усвідомлюючи перебування людини під захистом права, одночасно потрібно не забувати про її приналежність до духовності, релігії, культури [1]. Автор вводить термін «антропологізація права». Це повернення права до його справжніх демократичних засад, дебіюкратизація права, законодавства, а також демократії.

Якщо антропологізація права – це повернення права до його справжніх демократичних засад, де-біюкратизація права, законодавства, то вимоги наукової строгості обумовлюють необхідність визначення критеріїв оцінки рівня зазначеної де-біюкратизації права. Таким критерієм може бути справедливість [2, с. 19].

Роль антропологізації права в розвитку правової системи України визначається забезпеченням самовизначення особи, її розвитку та соціалізації. При цьому право є об'єктивно можливим масштабом соціальної свободи, що стимулює творчу активність, самосвідомість людини, гарантує визнання суспільством того, що кожний індивід народжується вільним і рівним з іншими, а верховенство права розглядається як соціальний феномен, який зумовлює невід'ємні права людини на свободу, рівність, справедливість, гідне життя, повагу і недоторканність [4, с. 41].

Перед кожним законом або іншим нормативно-правовим актом з моменту набрання чинності постає питання ефективності, що виростає

до рівня проблеми в рамках галузевого правозастосування або у масштабах діючого законодавства загалом. Тривалий час основними засобами визначення дієвості закону, правильності практики застосування нормативно-правових актів були (і досі залишаються як основні) контроль та нагляд за їх виконанням. Їх недостатність зумовлена певною обмеженістю методології контролю і нагляду та вузьким колом питань, які вони охоплюють [2, с. 25].

Зазначені правові проблеми, спричинені суспільними детермінантами, не сприяють створенню та повноцінному функціонуванню нової системи права України. Дієвим засобом досягнення належної якості законів, створення сучасної ефективної системи права стане запровадження у законотворчість та правозастосування механізмів правового моніторингу.

В Україні тематика правового моніторингу є достатньо новою та не апробованою. Моніторинг використовується під час аналізу широкого кола правовідносин і застосовується у різних юридичних сферах, про що свідчать численні визначення цього поняття. У цілому їх результати дають змогу отримати необхідну інформацію для комплексного аналізу системи законодавства та вироблення пропозицій його удосконалення. Існує потреба у формулюванні єдиного академічно усталеного визначення моніторингу як правової категорії, тобто слід встановити зміст, цілі, завдання, об'єкт, суб'єкт, функції та етапи моніторингу.

Узагальнення вітчизняних теоретичних досліджень моніторингу як правового інституту дають можливість стверджувати про перевалювання «широкого» розуміння поняття «моніторинг законодавства». Щодо дефініції «моніторинг», то в її зміст входить у якості складового компоненту «моніторинг правозастосування» – оцінка відповідності нормативної моделі її фактичному втіленню, а також виявлення практичних відхилень, їх причин і відсутність *de jure* спеціального правового закріплення на законодавчому рівні поняття моніторингу привело до того, що на практиці як процедура він застосовується різними органами державної влади, правозахисними та іншими громадськими організаціями.

Простежується зростання активності та ролі інститутів усіх гілок і рівнів державної влади, суспільних і наукових організацій не тільки у дослідженні та пошуку механізмів моніторингу, а й в організації системних, функціональних інструментів постійного аналізу якості нормативно-правових актів та їх застосуванні. Логічним наслідком такого становища стали дослідження правової природи моніторингу законодавства, які опосередковують звернення до теорії юридичного процесу.

Найбільш оптимальним, на нашу думку, є розуміння моніторингу законодавства «як елемента процесу розвитку права, який бере свій початок від стадії зародження ідеї правового врегулювання суспільних відносин до прийняття, реалізації нормативно-правового акту» [3, с. 10], аналізу результатів його дії та їх застосування у процесі удосконалення чинного законодавства.

Загальний висновок моніторингу законопроекту має визначити відповідність: законопроекту ознакам нормативно-правового акту (до-

тримання вимог до реквізитів нормативно-правового акту, преамбули, побудови нормативного матеріалу та системного викладу норм. Текст повинен бути чітким, без зайвих суджень, наукових дискусій, емоційних характеристик); кола відносин, які планується врегулювати, виду нормативно-правового акту (закони містять базові норми, які у разі потреби будуть конкретизовані на рівні підзаконних актів). Зазначений елемент моніторингу перспективного законодавства важливий для здійснення уніфікації форм нормативних актів; предмета та методу правового регулювання (аналіз функціональності обраного стилю мови законопроекту).

Проблематика антропологічно-правових питань достатньо різноманітна і різнопланова. Антропологія права досліджує: системи та підходи різних культур та соціумів, орієнтовані на врегулювання конфліктів та забезпечення соціального контролю; порівняльно-правові та етнографічні аспекти проблематики впорядкування людського суспільства; право як інтегральну частину культури; взаємовідносини права та правового процесу, їх значення для людського буття; плюралізм правових систем різних суспільств і народів у контексті ролі людини у створенні тієї чи ін. правової реальності. Проблематика антропології права переплітається з проблематикою аксіології права (людські цінності в праві), онтології права (відображення людського буття в праві), антропологічної школи кримінального права (погляд на людину крізь призму її вродженої здатності до злочинних діянь) та ін. дисциплін.

Аналіз соціально-політичної ситуації, що склалася в Україні, свідчить, що саме відсутність дієвого механізму своєчасного виявлення та відновлення порушеного конституційного балансу стає основною причиною накопичення відповідної негативної суспільної енергії, яка, набираючи критичної маси, призводить до соціальних вибухів. Реальне життя свідчить, що особливо в суспільствах, які трансформуються, не задіяні відповідні механізми постійного конституційно-правового моніторингу, а існуючі системи конституційного контролю та юстиції не в змозі адекватно реагувати на сучасні виклики. Правовий моніторинг сприяє розвитку ефективного законодавства. Це й визначає актуальність розроблення його методології, оскільки від її наукової обґрунтованості та правильності, багато в чому залежать вірогідність і надійність результатів правового моніторингу. У подальшому доцільно акцентувати увагу на практичній реалізації визначених концептуальних основ правового моніторингу.

Список використаної літератури:

1. Акмалова А. А. Мониторинг как вид правового контроля в системе государственного и муниципального управления [Електронний ресурс] / А. А. Акмалова, Д. В. Капицына. – Режим доступу: http://www.ars-administrandi.com/article/Akmalova_Kapicyna_2012_2_.pdf
2. Аракелян М. Р. Эффективность права как фактор, определяющий состояние правозащитной деятельности государства (теоретический аспект) // Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов.

ред.), Л. І. Кормич (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.]; МОНмолодьспорт України, НУ ОЮА. – Одеса: Фенікс, 2011. – Вип. 44. – С. 17–26.

3. Бігун В. С. Правова антропологія. До питання про дослідження людини в праві // Часопис Київського університету права. – 2002. – № 4. – С. 7–16.
4. Завальнюк В. В. Антропологізація права як тенденція розвитку юриспруденції сучасної України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 – теорія та історія держави та права; історія політичних і правових наук / В. В. Завальнюк. – О. : Міжнародний гуманітарний університет, 2019. – 41 с.

Ключові слова: правовий моніторинг, законодавство, законодавчий акт, законодавча ініціатива, експертиза.

Ключевые слова: правовой мониторинг, законодательство, законодательный акт, законодательная инициатива, экспертиза.

Key words: legal monitoring, legislation, legislative act, legislative initiative, expertise.

ВОЙТКОВА АЛІСА ВІКТОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції*

ГЕОГРАФІЧНИЙ ДЕТЕРМІНІЗМ У СТАНОВЛЕННІ МОРСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

В умовах глобалізації держави втрачають свої функції, міняється їх роль, знижується спроможність самостійно визначати свою політику як внутрішню, так і зовнішню. Демократична держава піддається критиці як несучасна, або така, що втратила свою актуальність протягом двадцятого століття, коли значною мірою виріс обсяг вимог до держав як на кількісному, так і на якісному рівнях. Бути сучасною, не означає бути лише демократичною, важливе значення має ступінь могутності держави, оскільки це дозволяє знаходитися серед основних гравців на міжнародній світовій політичній арені. Рівень могутності та значимості кожної сучасної держави залежить від ефективності її діяльності, здійснення функцій внутрішньої та зовнішньої політики, використання геополітичних ресурсів. Сучасна держава – це насамперед сильна, незалежна, потужна держава, яка в змозі належно втілювати свої функції, зберігати стійкість, спроможна протидіяти глобальним кризовим явищам. Відповідно, Україна як сучасна морська держава на разі повинна відроджувати та затверджувати власний морський потенціал, розробляти ефективні способи та методи морської політики для ствердження як сильної морської держави.

Поняття «морська держава» має неоднаковий зміст у різних філософських, правових, географічних та геополітичних теоріях і досить часто ототожнюється з таласократією, сильною державою, морською могутністю та торгівельною державою. Поняття морської держави є досить складним і не ординарним. Це зумовлено як складністю і багатогранністю держави як явища, в цілому, так і різним сприйняттям